

Богдана Ревера

БІОГРАФІСТИКА
У ПУБЛІЦИСТИЦІ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА
ПЕРІОДУ ГАЛИЦЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ (1908—1944 рр.)

У статті проаналізовано публікації біографічної тематики Володимира Дорошенка, які містять цінний просопографічний фактаж про відомих українських громадсько-політичних діячів та письменників.

Ключові слова: *Володимир Дорошенко, публікація, біографія, українські діячі політики, науки, культури.*

В статье проанализированы публикации биографической тематики Владимира Дорошенко, содержащие ценный просопографический фактаж об известных общественно-политических деятелях и писателях.

Ключевые слова: *Владимир Дорошенко, публикация, биография, украинские деятели политики, науки, культуры.*

In the article there have been analyzed the publications on biographic themes of Volodymyr Doroshenko which embrace a valuable record of prosopographic facts about outstanding Ukrainian social and political statesmen and writers.

Key words: *Volodymyr Doroshenko, publication, biography, Ukrainian politicians, scientists, representatives of culture.*

Серед численних розвідок, статей, заміток, рецензій, оглядів В. Дорошенка на різні літературні, політичні й громадські теми у періодичних виданнях окремим напрямом його публікацій є біографістика визначних діячів української політики, науки і культури, яка донині становить значний інтерес для дослідників. Актуальність нашої статті визначається тим, що тематика цього пласту біографічних матеріалів не розроблена уповні, а також багатим історич-

ним, просопографічним фактажем, який допомагає у дослідженні життя, наукової діяльності, формування політичних поглядів, ставлення до історичних процесів і тих персон, яким присвячені статті, а також автора цих публікацій.

Як історик, бібліограф, літературознавець, В. Дорошенко цікавився та вивчав життя і діяльність багатьох видатних особистостей, зокрема письменників, науковців, громадських діячів. Його дослідження представлено літературно-критичними працями про життя і творчість Є. Гребінки, Б. Грінченка, П. Куліша, В. Стефаніка, І. Франка, Т. Шевченка, а також бібліографічними покажчиками О. Кобилянської, П. Куліша, І. Франка, Т. Шевченка та ін.

Окремої уваги заслуговують статті В. Дорошенка біографічного характеру, які друкувалися на сторінках галицьких часописів «Вісник», «Громадський Голос», «Діло», «Літературно-Науковий Вістник», «Наші дні», «Неділя», «Новий Час», «Світ», «Сьогочасне й Минуле», видань «Просвіти»: «Життя і Знання», «Календар Просвіти», «Письмо з Просвіти» та ін. Насамперед — це статті про Володимира Антоновича [11], Дмитра Багалія [1], Олександра Барвінського [26], Володимира Гнатюка [12], Михайла Грушевського [21], Михайла Драгоманова [24], Михайла Комарова [25], Кирила Студинського [2], Івана Франка [16], Євгена Чикаленка [9] та багатьох інших.

В. Дорошенко стверджував: «Життя й діяльність великих людей має величезне значіння — виховуюче й освідомлююче. Воно вчить нас, як треба жити, як поступати в різних життєвих обставинах, як працювати, щоби бути корисними діячами для свого народу й держави... Але мало шанувати їх пам'ять, цінити їх заслуги, клонитися перед їх діяльністю. Слід знати їх життя, треба вчитися від них і собі... Ми не хочемо покористуватися прикладом великих своїх діячів, не хочемо йти їхніми слідами. А тому й робимо не раз дуже багато помилок, яких не зробили б, якби знали гаразд своє минуле...» [14, с. 102]. У своїх статтях вчений закликав використовувати «ту науку, яку дає нам життя наших світочів» [14, с. 103].

Біографістика В. Дорошенка репрезентована публікаціями, які присвячені ювілеям народження і річницям смерті, відзначенням літературної та наукової діяльності, а також некрологами.

Велику увагу приділяв В. Дорошенко ювілеям, які, за його словами, не пуста формальність, а періодична «застанова», яка будить

національну гордість, є зв'язком між сучасним і минулим, творить традицію, свідчить, що ми не безбатченки і не дикуни, а маємо власні важливі історичні етапи [5, с. 64].

Історик наголошував на важливості життєпису, зокрема письменників, для розуміння і сприйняття їх творчості. На його думку, ключ до пізнання творчості конкретного автора схований у біографії. Зрозуміло, що можна читати твори, але, не знаючи біографій їх авторів, доби, в якій вони жили й працювали, важко зрозуміти й належно оцінити саму появу творів, їх зміст, настрої та вплив на суспільство [36].

Біографія кожної особистості значною мірою залежить від соціокультурних передумов й інтелектуального середовища, в якому формувалася і діяла людина. Компонентом змісту у статтях В. Дорошенка, крім біографічних даних, є відомості про творчий доробок персони, її літературно-наукову діяльність, політичні погляди, а також історіографічна довідка. У деяких статтях біограф подавав короткий історичний екскурс у період формування та діяльності особистості, місце творчості особи у ньому. У посмертній згадці з великим жалем сповіщав про втрату.

Статті В. Дорошенка присвячені переважно окремій особистості. Однак друкувалися і такі матеріали, в яких фігурувало декілька прізвищ осіб, об'єднаних певними життєвими обставинами, діяльністю, творчістю, одночасними ювілеями. В одній із публікацій В. Дорошенко подав біографічні дані й оцінку творчості Олександра Влизька, Григорія Косинки, Тараса Крушельницького, Дмитра Фальківського, які були засуджені до смертної кари і розстріляні. Біограф акцентував, що вони «вмерли тільки тому, що були свідомі українці, що хоч і комуністи, як уміли, так для неї в таких тяжких часах працювали, любили свій народ, свою Україну, і за той єдиний їх гріх їх і розстріляли...» [38]. В іншій, ювілейній, статті висвітлювалася літературна діяльність Миколи Вороного, Ольги Кобилянської, Володимира Самійленка [5, с. 64—71].

У деяких публікаціях представлено життєписи цілої родини. Коли йшлося про персону, яка належала до родини, що дала українському народу визначних діячів, В. Дорошенко подавав і біографії інших членів родини. Коли у лютому 1936 р. йшла підготовка до святкування 80-ліття Софії Русової, він зазначав, що «з цього при-

воду годиться нам згадати і про цілу славу родину...» [37, с. 33]. У статті, присвяченій активній діячці українського жіночого руху, подав докладні біографічні дані, описав громадську діяльність, причини переїздів, місця перебування, арешти її чоловіка Олександра Русова та згадав сина Михайла, який був одним із засновників Революційної української партії (РУП) — першої української політичної партії у тодішній Росії. «Ціле життя переслідував російський уряд нашого славного діяча й його родину. Але, не зважаючи на ці переслідування, Русови не падали духом, і скрізь де жили, їх дім ставав осередком українського національного життя» [37, с. 34].

У біографіях відомих діячів В. Дорошенко звертав увагу на походження, виховання й оточення особи, адже це мало великий вплив на подальше життя особистості, формування її поглядів і особливо на творчість.

У статті про Бориса Грінченка, ім'я якого тісно пов'язане з українською культурою та освітою, наголошував на тому, що, хоча Грінченко походив із дрібнопанської родини, яка цуралася рідного слова, усе своє життя він присвятив праці для народу. «Наперекір страшним умовам тодішнього царського ладу, коли українство виставлене було на жорстокі переслідування, молодий юнак стає свідомим борцем за українську національну справу» [10]. Як учитель, багато працював для піднесення освіти серед селян. За час перебування у Чернігові на посаді секретаря губернського земства видав 50 книжечок для народу накладом 200 000 примірників за кошти, які «записав» на цю мету заможний земляк Іван Череватенко. У цій статті В. Дорошенко розкрив громадську, редакторську та літературну діяльність, охарактеризував тематику творів автора. Подавши критичну характеристику творчості Б. Грінченка, біограф зазначав, що в автора слабше «вийшли» драми, зате високо оцінив його як перекладача творів Гауптмана, Зудермана, Ібсена, Міллера [4, с. 452].

У статті про Марка Черемшину В. Дорошенко подав ширшу інформацію про дитинство письменника, де виростав, хто і який вплив мав на хлопця. За словами біографа, майбутній письменник змалку добре пізнав народне життя, звичаї, пісні й обряди. Він виховувався у діда по матері, в якого завжди під час переїздів до Кут чи Косова збиралося багато людей, від яких дізнався чимало

казок, байок, оповідань, пісень. До цього «народного» впливу долучився і вплив рідного письменства з батьківської бібліотеки. Це відобразилося і на творах Марка Черемшини, які відрізнялися від творів Т. Бордуляка й В. Стефаніка особливою ліричністю [19].

У своїх статтях В. Дорошенко, крім подання біографічних даних, звертав увагу читацтва на суспільно-політичні та культурні процеси, які відбувалися в Галичині та Наддніпрянській Україні, їх впливи на формування і становлення особистості. Так, у статті, присвяченій Наталю Вахнянину, коротко описав історичні реалії ХІХ ст.: «Народ був темний, а серед невеличкої верстви тодішньої інтелігенції, яка складалася переважно з духовенства, панувала польщина. В таких умовах ледви чи можна було говорити про українську національну свідомість... Саме таким був період, коли «зростає і виходить у люди Вахнянин» [32]. У 60-х рр. ХІХ ст. у Галичині виникла суспільно-політична течія серед молоді інтелігенції — т. зв. «народовці», які проводили значну культурницьку та просвітницьку роботу, прагнули пробудити національну самосвідомість в українській молоді. Кожний тодішній діяч змушений був поєднувати роботу і вчителя, і організатора, і письменника, і «газетяра», і політика. Тож, на переконання В. Дорошенка, одним із таких визначних діячів, що виступили у той час на громадській ниві та мусили робити різну роботу, був Наталь Вахнянин.

У статті, присвяченій Олександрові Олесю, автор подав інформацію про становище України під владою російського царату, український рух, створення РУП [28]. У публікації про Б. Грінченка В. Дорошенко, характеризуючи його погляди, зазначав, що саме вони дають змогу читачам дізнатися про стан українства в Росії на межі 80—90 рр. ХІХ ст. [4, с. 468].

У публікаціях автор приділяв належну увагу політичним поглядам діячів та їх впливу на відносини особи й суспільства. Зокрема, Пантелеймон Куліш мріяв про власну українську державу, вільну Україну, у спілці вільних слов'янських народів. Разом з тим висловлював думку про нездатність українців у той час до самостійного державного існування. Гострі виступи проти своїх відштовхнули від П. Куліша всю українську інтелігенцію. У своїй статті В. Дорошенко намагався реабілітувати письменника, оцінити його діяльність «безсторонно», показати, що його творча спадщина переважує помилки [35].

Вправність В. Дорошенка у висвітленні еволюції політичних поглядів можна проілюструвати статтею про письменника й громадського діяча Миколу Устияновича, який спочатку був спадкоємцем і популяризатором ідей «Руської трійці», ініціатором Собору руських вчених (1848 р.), а у 1860-х рр., за словами автора, «прибитий злиднями на бідній гірській парохії... почав хилитися до сильних світу цього, спершу до поляків, потім до москвофілів» [20]. Перехід М. Устияновича у табір колишніх противників В. Дорошенка не виправдовував, з прикрістю говорив про хитку, непостійну вдачу покійного письменника, що довела його до зради думок і згубно вплинула на його творчість. Автор статті намагався пояснити зміну поглядів у контексті тодішнього громадського життя у Галичині й особистих обставин М. Устияновича, закликав пам'ятати про його заслуги для української справи за часів його молодості й «не кидати каменем у його могилу».

Аналізуючи політичні позиції М. Драгоманова, який не був прихильником відокремлення України від Росії, В. Дорошенко у біографічній статті запропонував свій погляд на це питання. На його думку, М. Драгоманов не вірив у можливість існування незалежної української держави через брак свідомої інтелігенції, але й не заперечував політичної самостійності українського народу у складі Російської держави. В. Дорошенко доводив, що М. Драгоманов не був москвофілом, як вважали деякі діячі, а навпаки, своєю працею зробив набагато більше, ніж хто інший, для української незалежності [23]. В оцінці діяльності колишніх діячів треба мати на увазі історичну перспективу, інакше оцінка буде неправильною і несправедливою. Тільки беручи до уваги умови, в яких вони жили й діяли, можна зрозуміти вагу їх заслуги [24].

У біографічних публікаціях про громадських діячів В. Дорошенко не оминав питання зв'язків між Галичиною і Наддніпрянською Україною. У статті, присвяченій М. Драгоманову, який надавав великої ваги праці в Галичині та вірив, що вона в майбутньому дасть добрі наслідки й для Наддніпрянщини, автор зазначав, що завдяки М. Драгоманову в Галичині поживався український політичний рух, який згодом поширився і на Наддніпрянщину, збудивши «земляків з оспалости, кличучи їх до боротьби, до чину...» [22]. На його думку, М. Драгоманов був визнаний посередником між підросійською Україною та Галичиною, їх об'єднувачем та соборником.

До таких людей належав письменник і громадський діяч О. Кониський, який теж надавав великого значення успішному розвитку Галичини для українського національного руху на Наддніпрянщині. Завдяки О. Кониському зв'язки між Галичиною і Великою Україною стали постійними, систематичними й міцними. Щоб підтримувати ці контакти, він, стверджував В. Дорошенко, «не жалував свого труду ні засобів» й «близько брав до серця справи української Галичини» [27].

Про взаємини галичан і наддніпрянців у науковій сфері йшлося у ювілейній статті, присвяченій Кирилу Студинському, який, будучи головою найповажнішої наукової установи Галичини — Наукового товариства ім. Шевченка, «не заклепився у межах рідної парафіянщини, а зумів тісно зв'язати галицько-українську науку з великоукраїнською...» [17].

До кола особистостей, яким присвятив свої статті В. Дорошенко, належав письменник В. Стефаник, що «не числом своїх творів уславився, а силою свого мистецького слова». У некролозі В. Стефаника публіцист акцентував: велич письменника особливо відчувається саме тоді, коли громадськість, зворушена великою втратою, по-справжньому оцінює значення його творчості. В. Дорошенко аргументував причину малої кількості творів В. Стефаника тим, що «просто не сила була писати довгі речі, бо надто коштувало його здоров'я, його нервів кожне найдрібніше оповіданнячко, яке він мусів викинути... із своєї душі» [7]. У примітці до статті він подав свій спогад про В. Стефаника.

У публікаціях В. Дорошенка про письменників традиційно містилася оцінка їх літературного доробку. Зокрема, у статті, присвяченій Володимирі Самійленку, подано характеристику поезій, перейнятих гарячою любов'ю до України, а також озвучено докір за національну зраду, недолугість та лінощі. В. Дорошенко оприлюднив бажання письменника, «щоб рідна Україна була вільна й незалежна, пишалася в добрі та щасті, а діти її — були справжніми синами, а не виродками!» [13]. У статті «Марко Вовчок та її твори» він відзначив вагомість творів письменниці: «...навіть усім змосковщеним землякам вона показала, що можна писати й по-українськи, та ще й як гарно писати». На думку Дорошенка, Марко Вовчок «доказала, що українське слово — не говірка нижчої верстви, грубого мужицтва,

нездатна до вислову високих і тонких почувань і думок, але й чудовий струмент цілком придатний і для людини високо освіченої, до того — кращий за інші культурні струменти, бо свій, рідний, такий, що найліпше відповідає українській душі, цілій природі українця» [18].

Окрім видатних письменників, В. Дорошенко приділяв увагу й малодослідженим постатям у літературі. Зокрема, у публікації про поета Василя Масловича зазначав, що його поезія не мала у той час жодної мистецької вартості, але як історико-літературний документ заслуговувала на увагу громадськості. Після оцінки літературної діяльності, подання коротких біографічних даних, історіографічної довідки В. Дорошенко виклав мету написання тексту, яка полягала у зверненні уваги закордонних земляків на забутого поета і спонуканні їх до більш детального вивчення життя В. Масловича [6].

Серед публікацій В. Дорошенка мали місце й такі, у яких він розкривав тільки один вид діяльності особи. Зокрема, у статті про Тимотея Бордуляка він висвітлив лише його літературну діяльність, аргументуючи такий виклад тим, що у пресі з приводу смерті письменника вже були вміщені посмертні публікації, у яких увага фокусувалася на громадській та церковній діяльності. В. Дорошенко більш докладно і глибоко охарактеризував творчість Т. Бордуляка, пояснюючи, чому такий незначний доробок письменника, — одноманітність, нерухомість сільського життя, сповненого буденними клопатами, відсутність толерантного до творчості середовища, належного відгуку у громадянстві та пресі. За словами В. Дорошенка, Т. Бордуляк був одним із новаторів у царині творення оповідання, у якому головна увага зверталася на внутрішнє життя людини, на світ почуттів і думок селянина, і хоча він написав мало, але і цей творчий внесок в українську літературу зробив його ім'я незабутнім [41].

Характеризуючи творчий доробок письменників, В. Дорошенко у своїх статтях звертав увагу на вдачу людини, яка значною мірою обумовлювала та визначала зміст громадської сфери її життя, зокрема творчості. На його думку, В. Самійленко був людиною скромною, лагідною і незлобною, тому й твори його далекі від сарказму. Однак обставини життя і характер поета не дали В. Самійленкові змоги збагатити українську літературу усією мірою його таланту [39].

В. Дорошенко особливо акцентував на психологічному портреті у низці інших статей. Завдяки цьому сформувалася галерея різно-

манітних людських типажів. У публікації «Великий громадянин», присвяченій Євгену Чикаленку, проаналізувавши прочитаний щоденник С. Чикаленка, В. Дорошенко характеризував його як природженого державного діяча, однак діяча в умовах мирного часу. «Всі прикмети доброго керманича-господаря він мав: був чоловік талановитий, освічений, розважний, без пихи, мав розум твердий, вдачу хоч і палку, але не сварливу, умів людей як слід оцінити й притягти до справи, а не відіпхнути — все потрапив дати добру раду, але вмів і чужої ради послухатися. Україну та її народ любив більше ніж себе і готовий був жертвувати і жертвував для української справи власним спокоєм і майном» [8].

Симон Петлюра охарактеризований як «скромний і лагідний від природи», та водночас «завзятий і послідовний до кінця, твердий і сміливий у переводженні в життя думки всебічного визволення України» [33]. Подружжя Русових «були різної, сливе протилежної вдачі: він (Олександр Русов) спокійний, врівноважений, вона (Софія Русова) — поривиста і жвава, але ці різниці вдач і нахилів їх не роз'єднували, а в'язали, даючи їм переможно виходити з усіх життєвих пригод» [37, с. 33]. Н. Вахнянин «був від природи гарним промовцем» [32].

Про П. Куліша В. Дорошенко писав: «Така вже була його завзята, нестримна й уперта вдача — недурно прозивали його «гарячий Куліш» [35].

Після оцінки творчості подав штрихи до портрета письменника Богдана Лепкого, зазначаючи, що «отсій гарній, многосторонній діяльності відповідає й не менше гарна, незвичайно симпатична постать ювілянта: елегантна постава, велика справді європейська культура й освіта, ніжна й добра душа, благородна й товариська вдача...» [3].

Івана Липу В. Дорошенко характеризував жвавим, бадьорим і повним життя, який хоча і був зламаний переживаннями останніх років та смертельно хворий, однак ніколи не нарікав і не скаржився. Напередодні смерті він, за словами автора, знаходив сили жартувати й навіть співати [34].

У цьому масиві публікацій були й такі, в яких звучав докір, що з нагоди річниці конкретної особи суспільність не провела жодних святкувань, хоча ця людина заслуговувала на пошану. Зокрема, у

статті, присвяченій М. Драгоманову, автор осуджував громадськість Галичини за байдужість до особи діяча [23]. З приводу смерті письменника С. Васильченка Дорошенко зазначав, що галицька преса жодним словом не відгукнулася на цю сумну подію, «соборність у нас тільки на устах, а на ділі дивна байдужість до всього, що за межами нашого загумінку» [40].

Некрологи й статті, присвячені одній особі, подавав у різні часописи. Зокрема, некролог Модеста Левицького був вміщений у газеті «Діло» та часописі «Життя і Знання» [31]. Некролог Володимира Левицького — у «Літературному додатку «Нового Часу», а стаття про нього — у часописі «Сьогочасне й Минуле» [30]. Після друку короткого некролога в одному з подальших номерів часопису вмістив статтю про цю особу. Про відомого діяча Наддніпрянщини, Євгена Голіцинського, В. Дорошенко дав докладну інформацію, зокрема про його політичну діяльність [15].

Із великим смутком сповіщав про втрату людини, яку особисто знав і з якою співпрацював. «Просто не хочеться вірити, що нема о. Романа Луканя, цієї світлої, доброї і лагідної людини, невтомного й запопадливого робітника в царині українського друку, завзятого книголюба і небуденного книгознавця... І не віриться, що вже ніколи не увійде о. Роман до нашої бібліотеки й не спробує з притаманною собі любою усмішкою: «Що нового?» Не похвалиться здобутими виданнями...» [29]. Незважаючи на сентименти, подав докладну інформацію про наукову діяльність, бібліотечну та архівну роботу о. Романа у монастирі св. Онуфрія у Львові.

Особливістю статей В. Дорошенка є індивідуальний підхід у дослідженні персони. У них не простежується однотипний виклад, супроводжуваний цифрами і датами. Статті інформативно насичені, об'єктивні та водночас емоційні. Завдяки різнобічній ерудованості, публіцистичному хисту та громадянському темпераменту статті В. Дорошенка не подають читачам суху біографічну анкету, а відтворюють живу людину з усіма найкращими рисами та недоліками. У них автор характеризував часи, коли жила особа, її походження, обставини, які вплинули на формування світогляду, творчості, політичних поглядів, вказував на причини тих чи інших життєвих подій та вчинків.

Незважаючи на нову докладну інформацію про видатних українських діячів у сучасних енциклопедіях та довідниках, біографічні

статті В. Дорошенка не втрачають своєї вартості як джерело до вивчення цих особистостей.

1. *Дорошенко В.* Акад. Дмитро Багалій. (З нагоди його ювілею) / Вол. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1928. — Ч. 4. — С. 116—117.
2. *Дорошенко В.* Академик Кирило Студинський / Вол. Дорошенко // Світ. — Львів, 1928. — Ч. 19—20. — С. 19.
3. *Дорошенко В.* Богдан Лепкий. (З нагоди 60-ліття) / Вол. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1931/1932. — Ч. 15. — С. 434.
4. *Дорошенко В.* Борис Грінченко (1863—1910) / Вол. Дорошенко // Літературно-Науковий Вістник (далі — ЛНВ). — Львів, 1910. — Т. 51.
5. *Дорошенко В.* Борці за красу і волю / Вол. Дорошенко // ЛНВ. — Львів, 1922. — Т. 76.
6. *Дорошенко В.* Василь Маслович, забутий український поет з початку XIX в. / Вол. Дорошенко // Неділя. — Львів, 1912. — Ч. 14. — С. 4.
7. *Дорошенко В.* Василь Стефаник / Володимир Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1937. — Ч. 1. — С. 2.
8. *Дорошенко В.* Великий Громадянин / В. Дорошенко // Літопис Червоної Калини. — Львів, 1931. — Ч. 4. — С. 3.
9. *Дорошенко В.* Євген Чикаленко (Його життя й діла) / Вол. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1928/1929. — Ч. 12. — С. 355—356; *Дорошенко В.* Євген Чикаленко (В десятиліття смерті) / Вол. Дорошенко // Новий Час. — Львів, 1939. — Ч. 138. — С. 6.
10. *Дорошенко В.* Великий трудівник (Памяти Бориса Грінченка) / В. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1935. — Ч. 5. — С. 149.
11. *Дорошенко В.* Володимир Антонович: (З нагоди двадцятиліття смерті) / В. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1928. — Ч. 6. — С. 181—182.
12. *Дорошенко В.* Володимир Гнатюк / В. Дорошенко // Світ. — Львів, 1926. — Ч. 19/20. — С. 9.
13. *Дорошенко В.* Володимир Самійленко / Вол. Дорошенко // Письмо з Просвіти. — Львів, 1922. — Ч. 41—42.
14. *Дорошенко В.* Вчимося від наших великих людей! (З нагоди Шевченкових свят) / Вол. Дорошенко // Письмо з Просвіти. — Львів, 1922. — Ч. 13—14.
15. *Дорошенко В.* Євген Голіцинський (На могилу дорогого товариша) / Вол. Дорошенко // Діло. — Львів, 1932. — Ч. 71. — С. 5.
16. *Дорошенко В.* Іван Франко / Володимир Дорошенко // Громадський Голос. — Львів, 1924. — Ч. 22. — С. 3; *Дорошенко В.* Два учителі Івана Франка: (У 12-ту річницю смерті каменяря Галицької України) / Вол. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1928. — Ч. 9. — С. 277—278.
17. *Дорошенко В.* Академик Кирило Студинський / В. Дорошенко // Світ. — Львів, 1928. — Ч. 19/20. — С. 19.

18. *Дорошенко В.* Марко Вовчок та її твори (3 нагоди трицятьліття смерти) / Володимир Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1937. — Ч. 7/8. — С. 201—202.
19. *Дорошенко В.* Марко Черемшина (3 нагоди десятиліття смерти) / Вол. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1937. — Ч. 5. — С. 137—138.
20. *Дорошенко В.* Микола Устіянович (3 нагоди 50-ліття смерти) / Вол. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1935. — Ч. 11. — С. 306—307; *Дорошенко В.* Микола Устіянович (3 нагоди 50 ліття смерти й 100 ліття літературної праці) / Вол. Дорошенко // Вісник. — 1936. — Т. 1, кн. 1. — С. 44.
21. *Дорошенко В.* Михайло Грушевський / Вол. Дорошенко // Народня Прогресса. — Львів, 1926. — Ч. 5—8; *Дорошенко В.* Михайло Грушевський / Вол. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1935. — Ч. 1. — С. 1—2.
22. *Дорошенко В.* Михайло Драгоманів (1841—1895) / Володимир Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1935. — Ч. 6. — С. 161—163.
23. *Дорошенко В.* Михайло Драгоманів. 3 нагоди 30 роковин смерти / Вол. Дорошенко // Світ. — Львів, 1925. — Ч. 6. — С. 2.
24. *Дорошенко В.* Михайло Драгоманів (1841—1895) / Володимир Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1935. — Ч. 6. — С. 161—163.
25. *Дорошенко В.* Михайло Комар (Комаров) / Вол. Дорошенко // ЛНВ. — Львів, 1913. — Т. 64. — С. 120—131; *Дорошенко В.* Михайло Комаров / В. Дорошенко // Ілюстрована Україна. — Львів, 1913. — Ч. 17/18. — С. 4—5.
26. *Дорошенко В.* Олександр Барвінський / В. Дорошенко // Світ. — Львів, 1927. — Ч. 1. — С. 13.
27. *Дорошенко В.* Олександр Кониський (3 нагоди століття народин) / Вол. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1936. — Ч. 7/8. — С. 193—195.
28. *Дорошенко В.* О. Олесь. (3 нагоди 20-ліття його літературної діяльності) / Вол. Дорошенко // Новий Час. — Львів, 1923. — Ч. 14 — С. 2—3.
29. *Дорошенко В.* о. Роман Лукань / Володимир Дорошенко // Наші Дні. — Львів, 1944. — Ч. 2. — С. 12.
30. *Дорошенко В.* Памяті каменяра. Василь Лукич (1856—1938) / Володимир Дорошенко // Літературно-науковий додаток «Нового Часу». — 1938. — Ч. 42. — С. 1—2; *Дорошенко В.* Наші втрати Д-р Володимир Левицький / В. Д-ко // Сьогочасне й Минуле. — Львів, 1939. — Ч. 2. — С. 94.
31. *Дорошенко В.* Памяті Модеста Левицького. (Замість вінця на могилу) / Вол. Дорошенко // Діло. — Львів, 1932. — Ч. 138, 139; *Дорошенко В.* Модест Левицький / Вол. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1931/1932. — Ч. 10/11. — С. 321.

32. *Дорошенко В.* Памяті Наталя Вахнянина (З приводу 30-ліття смерти) / Володимир Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1938. — Ч. 3. — С. 69—70.
33. *Дорошенко В.* Памяті Симона Петлюри (З нагоди десятиліття смерти) / Вол. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1936. — Ч. 5. — С. 130—131.
34. *Дорошенко В.* Памяті старого Тарасівця (З нагоди відкриття пам'ятника д-рові Іванові Липі у Винниках) / Вол. Дорошенко // Новий Час. — Львів, 1937. — Ч. 112. — С. 6.
35. *Дорошенко В.* Пантелеймон Куліш (1819—1897) (У сорокліття смерти) / Вол. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1937. — Ч. 2. — С. 41—42.
36. *Дорошенко В.* Пізнаваймо життя наших великих! (З нагоди ювілею О. Кобилянської) / Володимир Дорошенко // Літературно-науковий додаток «Нового Часу». — Львів, 1938. — Ч. 49. — С. 1.
37. *Дорошенко В.* Родина Русових (З приводу 80-ліття Софії Русової) / В. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1936. — Ч. 2.
38. *Дорошенко В.* Розстріляні українські письменники / Володимир Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1935. — Ч. 2. — С. 57—58.
39. *Дорошенко В.* Самійленко Володимир / Володимир Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1935. — Ч. 7/8. — С. 193.
40. *Дорошенко В.* Степан Васильченко (1878—1932) / Вол. Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1931/1932. — Ч. 14. — С. 423—425.
41. *Дорошенко В.* Тимотей Бордуляк (З приводу смерті письменника) / Володимир Дорошенко // Життя і Знання. — Львів, 1936. — Ч. 11. — С. 306.

Анатолій Нашкерський

ПОГЛЯДИ СЕРГІЯ ЄФРЕМОВА

НА ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ ПОЧАТКУ ХХ ст.

У статті проаналізовано теоретичні погляди Сергія Єфремова на журналістику, його розуміння напрямів розвитку, стратегічних і тактичних завдань, внутрішніх закономірностей функціонування системи української преси на межі ХІХ—ХХ ст.

Ключові слова: *Сергій Єфремов, історія журналістики, система української преси, періодика.*

В статті проаналізовані теоретичні погляди Сергія Єфремова на журналістику, його розуміння напрямів розвитку, стратегічних і тактичних завдань, внутрішніх закономірностей функціонування системи української преси на рубежі ХІХ—ХХ вв.